

Rapport

Naar een nieuwe bestuurscultuur?

Uitgevoerd in opdracht van de NOS

Colofon

Vertrouwen in de overheid: formatie en dualisme

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2021/111

Datum

mei 2021

Auteurs

Peter Kanne
Milan Driessen

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron (I&O Research / NOS) duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

Belangrijkste uitkomsten	4
1 Vertrouwen in de overheid	7
1.1 Vertrouwen in overheid en ministers gedaald	7
1.2 Grote verschillen naar politieke voorkeur	8
2 Formatie & dualisme	9
2.1 Vertraging formatie voor 46% acceptabel, voor 40% niet	9
2.2 Twee derde wil dat coalitiepartij-Kamerleden kritisch zijn	10
2.3 Men wil een opener bestuurscultuur, maar verwacht het niet	11
2.4 Helpt kiezers: nieuwe bestuurscultuur kan niet met Rutte als PM	13
3 Onderzoeksverantwoording	14

Belangrijkste uitkomsten

I&O Research voerde dit onderzoek uit in opdracht van de NOS, onder 2.080 kiesgerechtigde Nederlanders (een deel onder 1.144 Nederlanders). Het onderzoek liep van vrijdag 30 april tot maandag 3 mei.

Kiezers willen een opener bestuurscultuur, maar verwachten die niet

Maar liefst acht op tien kiezers vinden dat “de politiek teveel met zichzelf bezig is, in plaats van met het oplossen van problemen van de mensen in het land”.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat zeven op de tien Nederlanders “het nodig vinden dat de politiek een opener politieke bestuurscultuur realiseert”. Slechts acht procent vindt dit niet nodig. Vooral kiezers van FvD, PVV, de linkse partijen en de kleine, nieuwe partijen (Volt, BIJ1, BBB) willen een nieuwe bestuurscultuur.

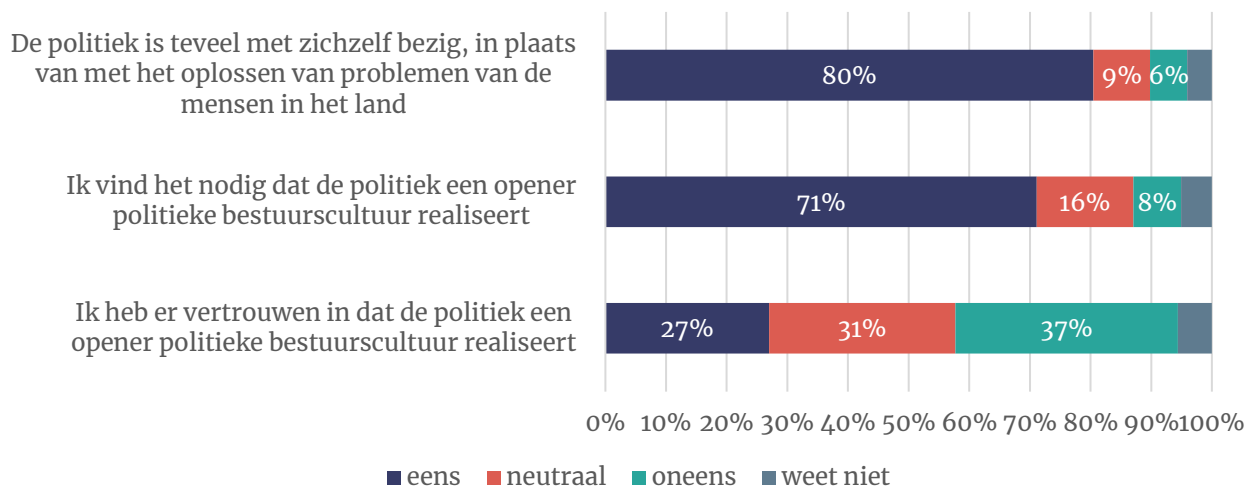
Men heeft er echter weinig vertrouwen in dat die opener politieke bestuurscultuur er ook echt komt. Slechts 27 procent is hier positief over. Dit zijn – meer dan gemiddeld – kiezers van VVD (47%), CDA (36%) en D66 (35%) en Volt (33%).

Van degenen die een opener politieke bestuurscultuur nodig vinden, heeft slechts 30 procent er vertrouwen in dat die er komt, 43 procent niet.

Met name kiezers van FvD (67%) en PVV (57%) hebben er weinig tot geen vertrouwen in dat die opener bestuurscultuur er komt.

Stellingen m.b.t. bestuurscultuur

In hoeverre bent u het eens of oneens met onderstaande stellingen? (n=1.144)

Helpt kiezers: nieuwe bestuurscultuur kan niet met Rutte als premier

De helft van de kiezers (49%) is van mening dat een nieuwe politieke bestuurscultuur niet kan met Mark Rutte als minister-president¹. Vooral kiezers van PVV, SP, GL, FvD, PvdA, PvdD en JA21 (allen meer dan 60%) vinden dit. Van de VVD-kiezers vindt toch nog vijf procent dat een nieuwe bestuurscultuur niet kan met Mark Rutte als minister-president.

Wopke Hoekstra

Ruim een derde (35%) vindt dat “Als de politiek echt wil komen tot een nieuwe politieke bestuurscultuur dat niet kan met Wopke Hoekstra als minister”. Dit zijn in sterke mate kiezers van PVV, SP en FvD. Maar ook kiezers van PvdA, PvdD en GL vinden relatief vaak (rond de 50%) dat een opener bestuurscultuur niet kan met Hoekstra als minister. Van de huidige CDA-kiezers onderschrijft maar liefst 19 procent de stelling.

Sigrid Kaag

De stelling “Als de politiek echt wil komen tot een nieuwe politieke bestuurscultuur kan dat niet met Sigrid Kaag als minister” wordt door een derde onderschreven. Dit zijn vooral kiezers van PVV, FvD, JA21 en SP. Van de D66-kiezers vindt acht procent dat dit niet kan met Kaag als minister.

Vertraging formatie voor 46% acceptabel, voor 40% niet

We vroegen Nederlanders of ze het acceptabel vinden dat de formatie door de discussie over de toeslagenaffaire, kritische Kamerleden en bestuurscultuur wellicht langer duurt. Vier op tien (40%) kiezers vinden dat *niet* acceptabel, 45 procent wel en 16 procent weet het niet.

De verschillen naar partijvoorkeur zijn beperkt. VVD-kiezers vinden vertraging het vaakst *niet acceptabel* (61%), zij zeggen vaak dat het land geregeerd moet worden – zeker gezien de crises waarin het land zich bevindt – en dat de discussie over Mark Rutte en de bestuurscultuur nu wel lang genoeg geduurd heeft.

Kiezers van de linkse partijen (GL, PvdA, SP, Volt, PvdD) vinden de vertraging vaak wel acceptabel (60 tot 70% noemt het acceptabel), omdat zij het belangrijk vinden dat er goed over de bestuurscultuur wordt gesproken, zodat er een betere start met de formatie gemaakt kan worden en dezelfde fouten niet opnieuw gemaakt worden.

Een GroenLinks-kiezer:

“Omdat doormodderen volgens het 'oude regime', waarbij de rol van de Tweede Kamer steeds verder wordt uitgehold, voor mij onacceptabel is. Het is goed om eens boven water te krijgen hoe de huidige ploeg is omgegaan met TK-leden en met de belangen van de gedupeerde burgers. Eerst schoon schip proberen te maken, anders komt er van dat herstel van vertrouwen al helemaal niks terecht.”

Desalniettemin vindt ruim de helft (54%) dat de formatie nu niet meer vertraging mag oplopen door de discussie over macht en tegenmacht. Vooral kiezers van SGP (88%), VVD (78%) en CDA (66%) vinden dat. Linkse kiezers (SP, PvdD, PvdA, GL) en kiezers van Volt hebben minder moeite met (nog meer) vertraging.

¹ Dit is overigens iets anders dan de vraag of kiezers vinden dat hun partij deel mag uitmaken van een volgende regering met Mark Rutte als premier: hierop zei een maand geleden slechts 16 procent van de niet-VVD-kiezers onomwonden “nee”. Zie: <https://www.ioresearch.nl/actueel/io-zetelpeiling-kelderend-vertrouwen-in-rutte-raakt-vvd-niet/>

Twee derde wil dat coalitiepartij-Kamerleden kritisch zijn

Een ruime meerderheid (66%) van de kiezers vindt dat Tweede Kamerleden van coalitiepartijen (vooral) hun rol als volksvertegenwoordiger moeten vervullen en zo kritisch zijn op het kabinet als ze zelf nodig vinden. Slechts vijf procent vindt dat deze Tweede Kamerleden (vooral) het kabinet moeten steunen en 18 procent zegt: 'iets er tussenin'.

Kiezers van alle partijen denken er ongeveer zo over. VVD-kiezers kiezen als enige iets vaker voor 'kabinet steunen' of iets er tussenin.

Overigens vindt slechts 19 procent dat "Tweede Kamerleden té kritisch zijn op het kabinet". Ook hier zijn het de VVD-kiezers die hoger scoren dan gemiddeld: 40 procent van hen is het hiermee eens. Onder kiezers van PVV, SP, PvdA, GL, FvD en PvdD is dat grofweg 10 procent.

Vertrouwen in overheid en ministers gedaald

Nog 47 procent heeft vertrouwen in de overheid, 51 procent heeft daar geen of weinig vertrouwen in. Begin maart was dit nog 53 en 45 procent. Een lichte, maar significante daling. Het aandeel dat 'helemaal geen vertrouwen' heeft nam toe van 9 naar 13 procent.

De verschillen naar politieke voorkeur zijn groot. Kiezers van VVD, D66, Volt, CDA en GroenLinks hebben meer dan gemiddeld vertrouwen in de overheid. Onder kiezers van FvD, PVV en JA21 is dat beduidend minder. Van de FvD- en PVV-kiezers hebben maar liefst negen op de tien weinig tot geen vertrouwen in de overheid.

Ook ministers krijgen nu minder vertrouwen dan twee maanden geleden: het aandeel 'vertrouwen' daalde van 49 naar 40 procent.

Verantwoording

Dit onderzoek vond plaats van vrijdag 30 april tot maandag 3 mei 2021.

Er werkten in totaal 2.080 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek.

Het grootste deel hiervan (1.919) is afkomstig uit het I&O Research Panel en 161 respondenten vulden de vragenlijst via het panel van PanelClix.

De vragen in hoofdstuk 2 zijn – at random – aan de helft van de steekproef (n = 1.144) gesteld. Indien dit het geval is wordt dit bij de figuur vermeld.

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2017. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard (CBS). Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken.

1 Vertrouwen in de overheid

1.1 Vertrouwen in overheid en ministers gedaald

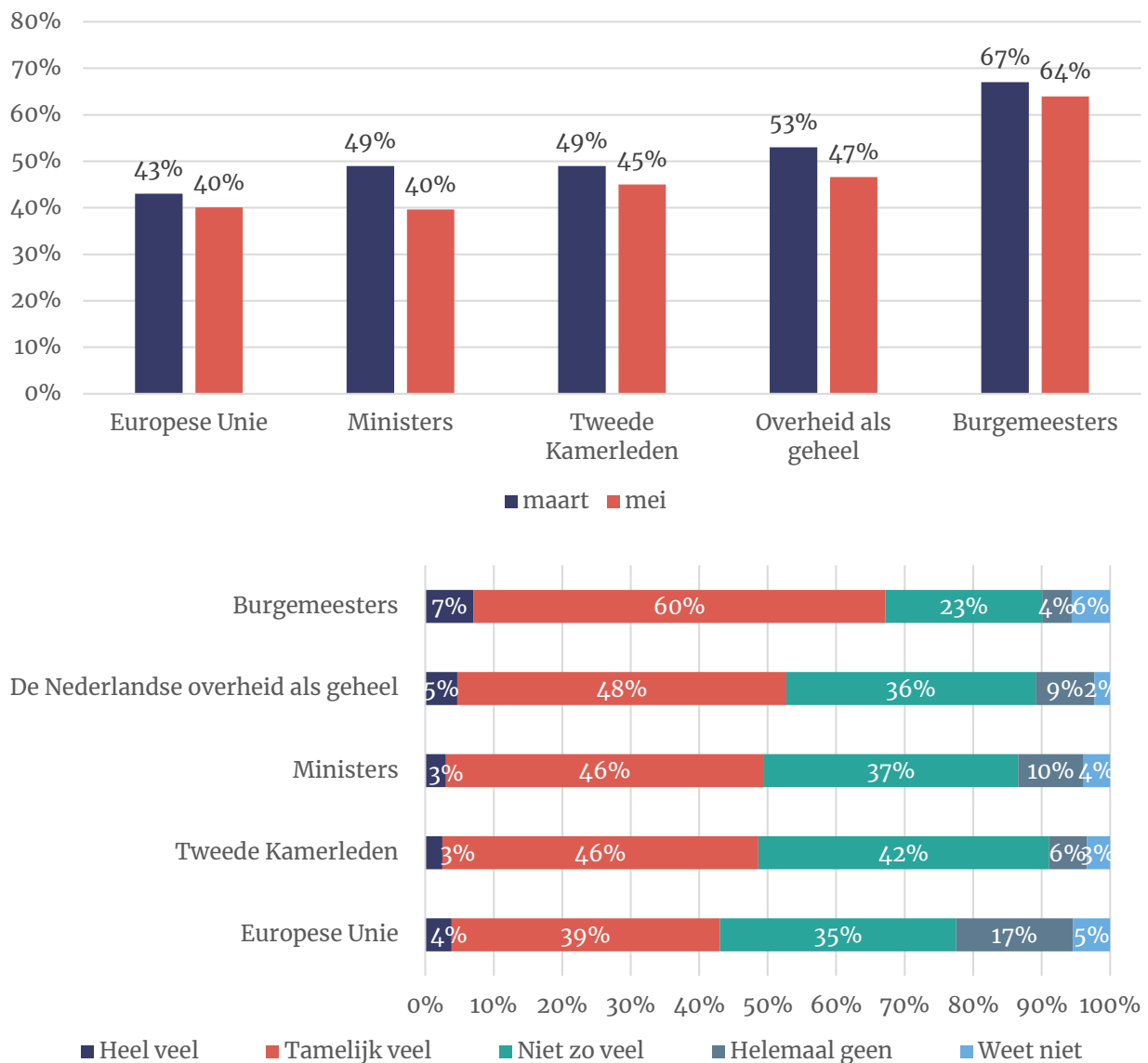
Begin maart dit jaar had iets meer dan de helft van de Nederlanders (53%) heel veel of tamelijk veel vertrouwen in de Nederlandse overheid, 36 procent had dat niet zo en negen procent helemaal niet (samen 45%).

Nu – twee maanden later – heeft nog 47 procent vertrouwen en 51 procent geen of weinig vertrouwen. Een lichte, maar significante daling. Het aandeel ‘helemaal niet’ nam toe van 9 naar 13 procent.

Ook andere instituties en gedragsdragers kunnen nu rekenen op minder vertrouwen dan twee maanden geleden. Zo daalde het vertrouwen in ‘ministers’ van 49 naar 40 procent.

Figuur 1 – Vertrouwen in overheid, ministers en Kamerleden

“Hoeveel vertrouwen heeft u in de volgende beroepsgroepen of instellingen” Basis: maart n=1.448, mei =2.080

1.2 Grote verschillen naar politieke voorkeur

De verschillen naar politieke voorkeur zijn groot. Kiezers van VVD, D66, Volt, CDA en GroenLinks hebben meer dan gemiddeld vertrouwen in de overheid.

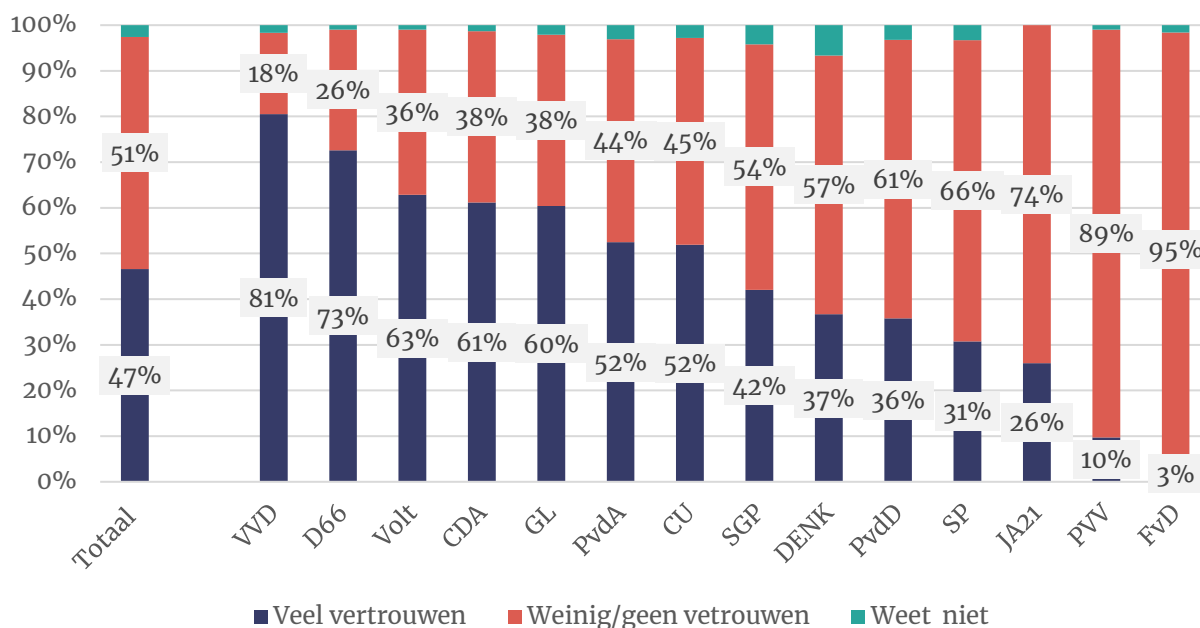
Onder kiezers van FvD, PVV, JA21 is dat beduidend minder. Van de FvD- en PVV-kiezers heeft maar liefst negen op de tien weinig tot geen vertrouwen in de overheid.

Figuur 1 – Vertrouwen in de overheid

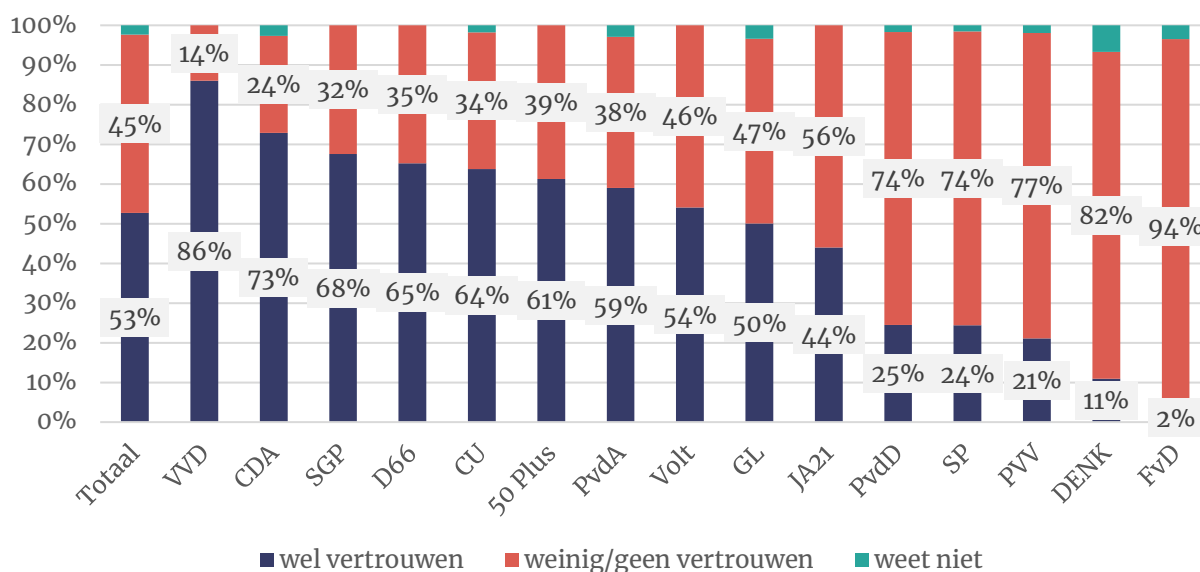
“Hoeveel vertrouwen heeft u in Nederlandse overheid als geheel?” (Naar huidige partijvoorkeur²)

Basis: totale steekproef (N=2.080)

Mei-meting

Maart-meting

² *Cijfers indicatief voor DENK (n=40) en SGP (n=34)

2 Formatie & dualisme

2.1 Vertraging formatie voor 46% acceptabel, voor 40% niet

Door wat er is gebeurd rondom de toeslagenaffaire en dat er in de ministerraad is gesproken over kritische Kamerleden, loopt de formatie vertraging op. Vorige week maakte het kabinet notulen van de ministerraad uit 2019 openbaar.

Negen op de tien Nederlanders kregen iets mee van deze kwesties, 43 procent zegt ook bekend te zijn met de inhoud, 46 procent niet en 11 procent kreeg er helemaal niets van mee.

We vroegen Nederlanders of ze het acceptabel vinden dat de formatie hierdoor wellicht langer duurt. Vier op tien (40%) vinden deze vertraging niet acceptabel, 45 procent vindt dat wel acceptabel en 16 procent weet het niet. VVD-kiezers vinden dit het vaakst *niet acceptabel* (61%), verder zijn de verschillen naar partijvoorkeur beperkt.

Dit is te verklaren uit de toelichtingen die men hierbij geeft. VVD-kiezers zeggen vaak dat het land geregeerd moet worden – zeker gezien de crisis waarin het land zich bevindt – en dat de discussie over Mark Rutte en de bestuurscultuur nu wel lang genoeg geduurd heeft.

“Als ze eens wat minder zouden focussen op eigen ego's zou dat echt plezierig zijn. We hebben een land in crisis. Er wordt niet geregeerd, er wordt niet bestuurd. CAO onderhandelingen liggen plat, alles ligt stil. Ik vind het werkelijk van de zotte dat ze in Den Haag zo met zichzelf durven bezig te zijn midden in een crisis.”

VVD-kiezer

“Het is te triest voor woorden waar over gesproken wordt in een kabinet met volwassen mensen. In deze tijd moet er gehandeld worden, en niet over hoe het kabinet overeind gehouden moet worden. Pluche-plakkers zijn het die er ook nog goed voor betaald worden. Laten ze er maar er een zakenkabinet van maken! Hoe is het mogelijk dat ministers benoemd (of gezocht) worden die totaal ongeschikt (geen kennis van zaken) zijn voor het werk.”

PVV-kiezer

Het meest noemen kiezers van de linkse partijen (GL, PvdA, SP, Volt, PvdD) de vertraging acceptabel (60 tot 70% noemt het acceptabel). Zij vinden het juist belangrijk dat de bestuurscultuur goed wordt besproken.

Ruim de helft (54%) onderschrijft de stelling “De formatie mag niet meer vertraging oplopen door de discussie over macht en tegenmacht”, 22 procent is het hier niet mee eens.

Vooraf kiezers van SGP (88%), VVD (78%) en CDA (66%) vinden dat de formatie nu vaart moet krijgen. Linkse kiezers (SP, PvdD, PvdA, GL) en kiezers van Volt hebben daar minder moeite mee.

“Er wordt gewoon geregeerd, dus haast is overbodig. Liever eerst eens kijken hoe het vertrouwen terug te winnen is. Om Rutte opnieuw als minister president te accepteren zullen er harde afspraken gemaakt moeten worden over zijn functioneren. En Rutte zal dat erg lastig vinden en hij waait met alle winden mee, maar uiteindelijk doet hij precies wat hij zelf wil.”

PvdA-kiezer

“Omdat doormodderen volgens met 'oude regime', waarbij de rol van de Tweede Kamer steeds verder wordt uitgehold, voor mij onacceptabel is. Het is goed om eens boven water te krijgen hoe de huidige ploeg is omgegaan met TK-leden en met de belangen van de gedupeerde burgers. Eerst schoon schip proberen te maken, anders komt er van dat herstel van vertrouwen al helemaal niks terecht.”
GL-kiezer

2.2 Twee derde wil dat coalitiepartij-Kamerleden kritisch zijn

We legden respondenten de volgende tekst voor:

Er wordt momenteel veel gesproken over dualisme en macht versus tegenmacht.

Sommige Tweede Kamerleden van coalitiepartijen werd – door ministers – verweten dat ze té kritisch waren richting het kabinet met betrekking tot de Toeslagenaffaire.

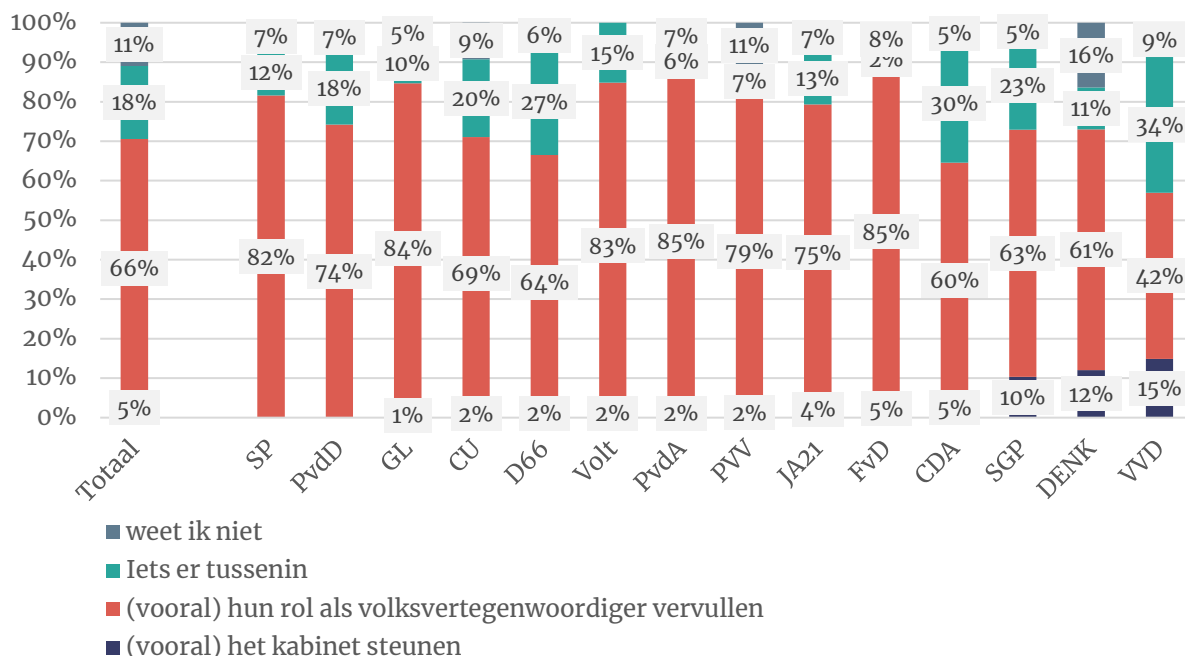
Anderen vinden dit een teken van dualisme: de Tweede Kamer controleert het kabinet.

Een ruime meerderheid (66%) van de kiezers vindt dat Tweede Kamerleden van coalitiepartijen (vooral) hun rol als volksvertegenwoordiger moeten vervullen en zo kritisch zijn op het kabinet als ze zelf nodig vinden, slechts vijf procent vindt dat deze Tweede Kamerleden (vooral) het kabinet moeten steunen en 18 procent zegt: ‘iets er tussenin’.

Kiezers van alle partijen denken er ongeveer zo over. Bijna alleen VVD-kiezers kiezen iets vaker voor ‘kabinet steunen’ of iets er tussenin.

Figuur 3 – Kritisch of steunend Vertrouwen in overheid, ministers en Kamerleden

Wat vindt u, moeten Tweede Kamerleden van coalitiepartijen het kabinet, waar hun eigen partij aan deelneemt, steunen? Of moeten Tweede Kamerleden hun rol als volksvertegenwoordiger vervullen en zo kritisch zijn op het kabinet als ze zelf nodig vinden?

Te kritisch?

Overigens vindt slechts 19 procent dat “Tweede Kamerleden té kritisch zijn op het kabinet”. (Zie Figuur 2). Ook hier zijn het de VVD-kiezers die hoger scoren dan gemiddeld: 40 procent van hen is het hiermee eens. Onder kiezers van PVV, SP, PvdA, GL, FvD en PvdD is dat grofweg 10 procent.

2.3 Men wil een opener bestuurscultuur, maar verwacht het niet

Maar liefst acht op tien kiezers vinden dat “de politiek teveel met zichzelf bezig is, in plaats van met het oplossen van problemen van de mensen in het land”.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat zeven op de tien Nederlanders “het nodig vinden dat de politiek een opener politieke bestuurscultuur realiseert”. Slechts acht procent vindt dit niet nodig. Vooral kiezers van FvD, PVV, de linkse partijen en de kleine, nieuwe partijen (Volt, BIJ1, BBB) willen een nieuwe bestuurscultuur.

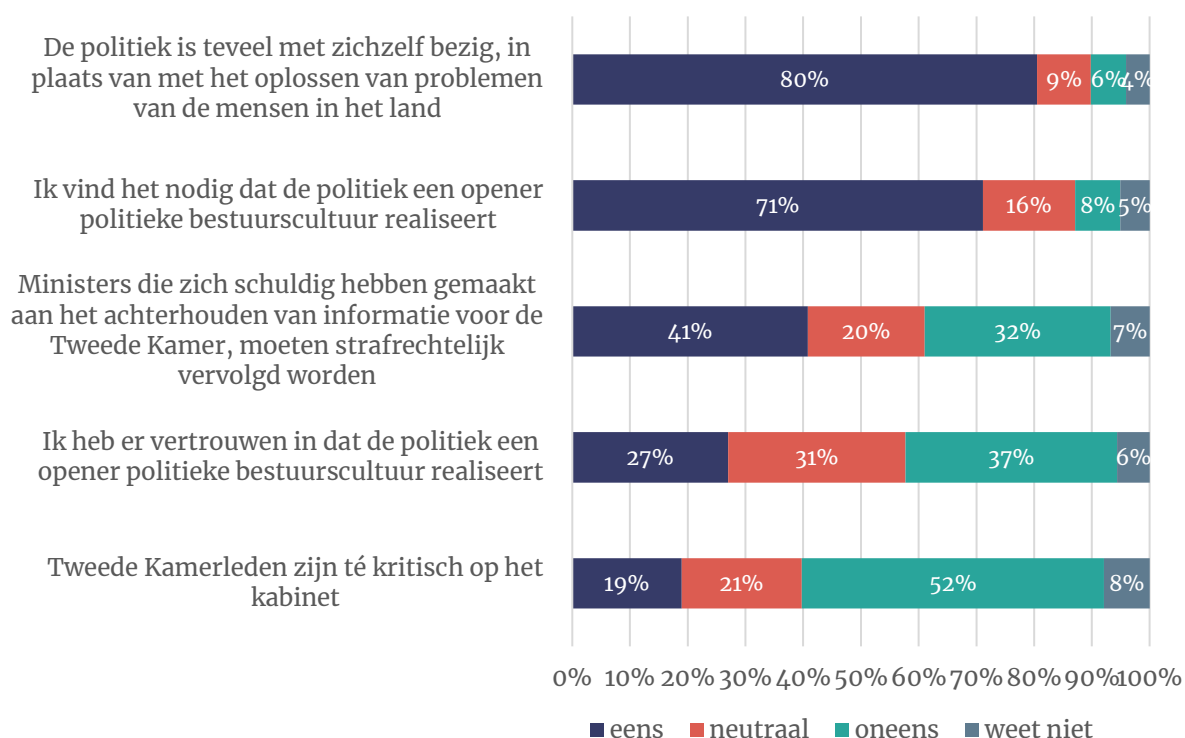
Men heeft er echter weinig vertrouwen in dat die opener politieke bestuurscultuur er ook echt komt. Slechts 27 procent is hier positief over. Dit zijn – meer dan gemiddeld – kiezers van VVD (47%), CDA (36%) en D66 (35%) en Volt (33%).

Van degenen die een opener politieke bestuurscultuur nodig vinden, heeft slechts 30 procent er vertrouwen in dat die er komt, 43 procent niet. Deze laatste groep vinden we vooral bij kiezers van FvD (67% heeft geen vertrouwen dat die opener bestuurscultuur er komt) en PVV (57%).

De stelling³ “Ministers die zich schuldig maakten aan het achterhouden van informatie voor de Tweede Kamer, moeten strafrechtelijk vervolgd worden” wordt door 41 procent onderschreven. Het meest door kiezers van PVV (82%), FvD (74%), SP (64%), DENK (60%) en JA21 (55%).

Figuur 2 – Stellingen m.b.t. bestuurscultuur

In hoeverre bent u het eens of oneens met onderstaande stellingen? (n=1.144)

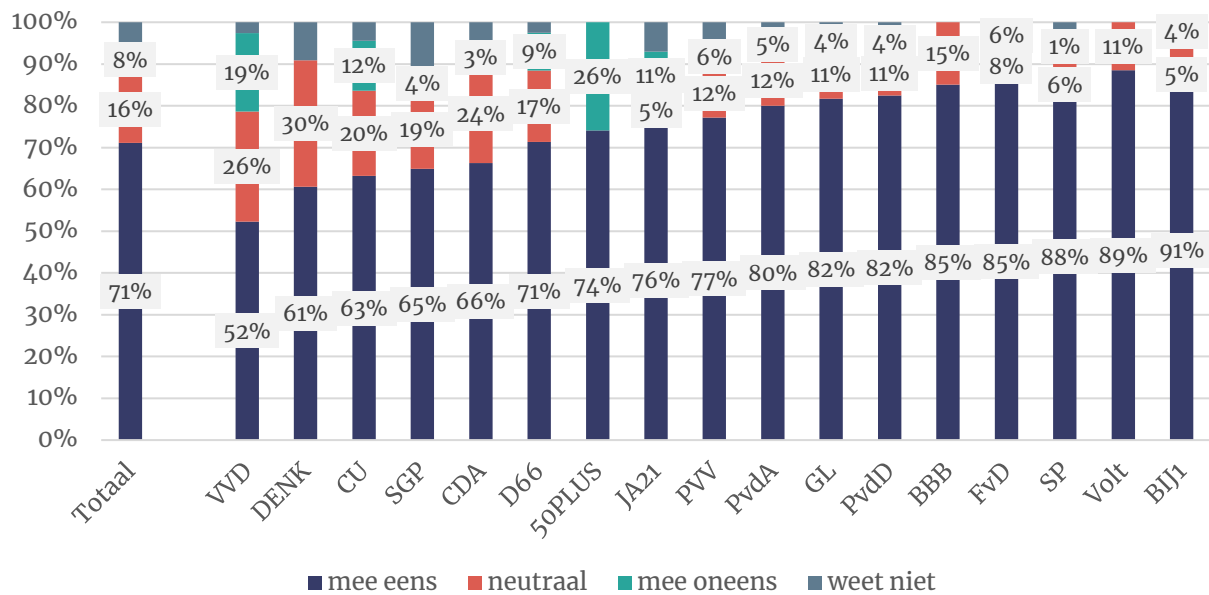

³ Zoals door Geert Wilders in de Kamer ingebracht

Figuur 3 – Stelling m.b.t. bestuurscultuur

In hoeverre bent u het eens of oneens met onderstaande stellingen? Ik vind het nodig dat de politiek een opener politieke bestuurscultuur realiseert. (n=1.144)

2.4 Helft kiezers: nieuwe bestuurscultuur kan niet met Rutte als PM

We legden drie stellingen voor met eenzelfde begin “Als de politiek echt wil komen tot een nieuwe politieke bestuurscultuur...” en dan iets over Rutte, Hoekstra en Kaag.

Mark Rutte

De helft van de kiezers (49%) is van mening dat een nieuwe politieke bestuurscultuur niet kan met Mark Rutte als minister-president. Vooral kiezers van PVV (89%), SP (80%), GL (67%), FvD (67%), PvdA (63%), PvdD (63%) en JA21 (62%) vinden dit. Van de VVD-kiezers toch nog vijf procent.

Wopke Hoekstra

Ruim een derde (35%) vindt dat “Als de politiek echt wil komen tot een nieuwe politieke bestuurscultuur kan dat niet met Wopke Hoekstra als minister”. Dit zijn in sterke mate kiezers van PVV (67%) en SP (63%). Maar ook kiezers van PvdA (50%), FvD (48%), PvdD (47%) en GL (46%) vinden relatief vaak dat een opener bestuurscultuur niet kan met Hoekstra als minister. Van de huidige CDA-kiezers onderschrijft maar liefst 19 procent de stelling.

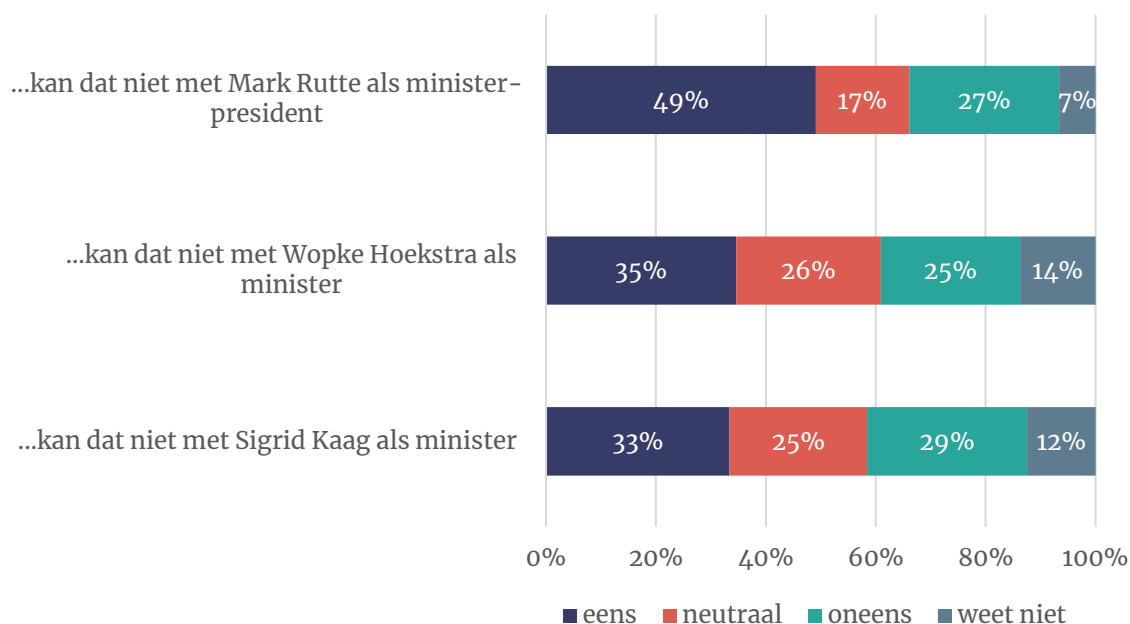
Sigrid Kaag

De stelling “Als de politiek echt wil komen tot een nieuwe politieke bestuurscultuur kan dat niet met Sigrid Kaag als minister” wordt door een derde onderschreven. Dit zijn vooral kiezers van PVV (77%), FvD (77%), JA21 (74%) en SP (51%). Van de D66-kiezers vindt acht procent dat dit niet kan met Kaag als minister.

Figuur 4 – Stellingen m.b.t. leiders en bestuurscultuur

In hoeverre bent u het eens of oneens met onderstaande stellingen? (n=1.144)

Als de politiek echt wil komen tot een nieuwe politieke bestuurscultuur...

3 Onderzoeksverantwoording

Verantwoording

Dit onderzoek vond plaats van vrijdag 30 april tot maandag 3 mei 2021.

Er werkten in totaal 2.080 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek.

Het grootste deel hiervan (1.919) is afkomstig uit het I&O Research Panel en 161 respondenten vulden de vragenlijst via het panel van PanelClix.

De vragen in hoofdstuk 2 zijn – at random – aan de helft van de steekproef (n = 1.144) gesteld. Indien dit het geval is wordt dit bij de figuur vermeld.

Weging en marges

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2021. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van n=2.080 en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 2,2 procent.

I&O Research Panel

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselechte personen- en huishoudensteekproeven op traditionele manier (geen zelfaanmelding). Sinds april 2019 werkt het I&O Research Panel met een spaarprogramma, waarbij deelnemers punten sparen afhankelijk van de lengte en complexiteit van de vragenlijst. Deze punten kunnen later worden ingewisseld voor Bol.com-tegoed of een donatie aan een goed doel.

I&O Research

I&O Research is het grootste onderzoeksbureau voor overheid en non-profit (volgens de MarktOnderzoeksAssociatie, MOA, 2019). Het is onze missie bij te dragen aan beter onderbouwde keuzes van onze klanten, op basis van onderzoek en advies. Wij werken voor overheids- en non-profitorganisaties.

I&O Research heeft vestigingen in Amsterdam en Enschede.

I&O Research is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR-gedragscode voor markt- en sociaalwetenschappelijk onderzoek. I&O Research is ISO 9001-, ISO 20252- en ISO 27001-gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 20252-Annex A gecertificeerd. Dit is de norm voor online en offline access panels.

I&O Research Enschede

Zuiderval 70
Postbus 563
7500 AN Enschede
T (053) 200 52 00
E info@ioresearch.nl
KVK-nummer 08198802

I&O Research Amsterdam

Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam
T (020) 308 48 00
E info@ioresearch.nl